

A Margitsziget

Írta: Administrator

2006. október 12. csütörtök, 11:13 - Módosítás: 2008. szeptember 14. vasárnap, 19:24

A SZIGET TÖRTÉNETE

Talán nincs is még egy olyan ismert pontja fővárosunknak, mint a Duna ékessége: a Margitsziget. Közismert szigetünk sok évszázados történetét, cselekedeteit avatott tollal írt művek hosszú sora tárta már eddig is elénk.

A MARGITSZIGET TÖRTÉNETE AZ 1800-AS ÉVEKIG

A Margitsziget Budapest XIII. kerületéhez tartozik, eredeti terjedelme 58 ha volt, mai kiterjedése 96,5 ha, szűken 1 km². Hossza 2500, legnagyobb szélessége 500 m. Földtörténeti-földrajzi szempontból Budapest legfiatalabb felszínei közé tartozik. Az alföldi szakaszra kilépő Duna a földtörténeti jelenkor elején számos zátonyt épített. Ez a hordalékkúp természetes állapotban nyugat fel alacsonyabb, a keleti fele magasabb. Mai formáját a XIX. század közepén, a Duna szabályozásakor nyerte. Kezdetben 3 vagy 4 szigetből állt, az alsó volt a Festő-sziget (a mai Margitszigeti Atlétikai Centrum), a felső a Fürdő-sziget. A talajrétegek vastagsága átlagosan 10 m, alul kavicsos, felül nagyobb részben inkább homokos-iszapos dunai hordalékból felépült rétegsora jó víztároló. A hordalék alatt agyag található.

A sziget eredetileg 102,5 m magas volt a tengerszint felett. Az árvizek miatt ezt feltöltéssel 104,85 m-re emelték. Ezenkívül árvízvédelmi töltést is létesítettek, melyet végleg 1960-ban bontottak el, kb. 70 m hosszú szakasza még ma is látható a Palatinus strand éttermétől délre. A sziget északi végénél a Duna 700 m széles. A budai ág szélessége 250, a pesti 220 m, közepes vízálláskor 3-4 m mély.

A Margitsziget nevei a különböző korokban: Urak-sziget, Nyulak szigete (latinul: Insula leporum), Szent András szigete, Boldogasszony szigete, Lánysziget, Kvszadaszi (törökül), Budai sziget, Palatinus-sziget.

A történeti adatok a római uralomig nyúlnak vissza. Az itteni ásatások feliratos köveket, pénzeket hoztak a felszínre a II-IV. századból. 1012-ben és 1267-ben nagy árvizeket jegyeztek fel. A szigetet egyébként egy 1225-ből fennmaradt oklevél említi először. A hagyomány szerint Imre király (1196-1204) itt tartotta udvarát. IV. Béla 1245-ben kelt oklevele szerint a király elődei a szigetet a premontreieknek adták. A kolostorhoz kapcsolt Szent Mihály prépostságot 1528-ig említik. A kolostorhoz közel falu állott, a XIV. században Szent Pál falva néven említik. Az esztergomi érseknek vára volt a szigeten, az épület az Óbuda felé eső parton állt. A pesti parton épült a IV. Béla által ide telepített Szent János Vitézek (johanniták) nagy kiterjedésű vára, a mai Casino helyén. A ferencesek 1270-ben jelentek meg a szigeten.

A Domonkos-kolostor alapítása szorosan kapcsolódik Árpád-házi Szent Margithoz. IV. Béla 1241-ben a vesztt Sajó menti csata után előbb Felső-Ausztriába, majd a Split melletti Clissa várába menekült feleségével, a bizánci származású Laskaris Máriával együtt. Ott született 1242-ben leányuk, Margit. Magyarországra való visszatérte után a király leányát a veszprémi apácakolostorba adta. A gyermek 1252-ben költözött át 17 társával a számára alapított nyulak-szigeti kolostorba. IV. Béla király feleségével együtt sokszor látogatta meg leányát e kolostorban. Margit haláláig, 1271-ig itt élt.

A kolostor történetének vallásos jellegű forrásai közül a legkorábbi 1276-ban készült, Margit szentté avatási perének jegyzőkönyve, amely ugyan nem maradt fenn, de felhasználásával készült a XVI. század elején írt Margit-legenda, melyet a Széchényi Könyvtárban őriznek; írója Ráskai Lea apáca. Margit itteni sírjához 250 évig zarándokoltak. Az apácák 1540-ben elhagyták a szigetet, magukkal vevé Boldog Margit földi maradványait is. 1541 és 1563 között Nagyváradon, 1563 és 1615 között Nagyszombatban éltek, majd 1615-től Pozsonyban telepedtek le, ahol a klarissza rendbe léptek át. II. József császár 1782-ben eltörölte a rendet. Boldog Margit Pestre hozott maradványai ekkor veszték el. Margitot XII. Pius pápa avatta szentté 1943. július 13-án. 1914-ben egy vihar döntötte fa gyökerei között találták meg az apácázárda ép harangját, ennek kapcsán a Fővárosi Közmunkák Tanácsa ásatásokat végeztetett; Lux Kálmán 1923-ban, Lux Géza 1937-38-ban kutatót a kolostor romjai közt, mely teljesen nincs még feltárva. Ma látható részei: nyugati udvar, kápolna, királynői lakóház, torony, sekrestye, templom, kerengő, káptalanterem, konyha, fűtőház, ebédlő. kútház, laikusok ebédlője és dolgozóterem.

Az országgyűlés a szigetet 1790-ben Sándor Lipót főhercegnek adományozta, aki II. Lipót negyedik fiaként mint nádor került Budára. O kezdte meg a szigetet schönbrunni mintára kiépíteni. Sándor főherceget öccse, József Antal János - József nádor - követte a palatinusi méltóságban. 1795-től ezt a tisztelet fél évszázadon keresztül töltötte be. A magas műveltségű és kertkedveléséről is ismert főúr a szigetet nagyszabású terveivel jelentősen átalakította. Álmainak és vágyainak megvalósításához méltó munkatársra lelt a fiatal Tost Károly főkertész személyében. Utóbbi a schönbrunni neves kertészdinasztiából származott. 1810 körül, alig 20 évesen hazánkba kerülve izig-vérig magyarrá lett. Elévülhetetlen érdeme a sziget máig megmaradt, kiemelkedő szépségének a kimunkálása. József nádor felesége, Alexandra Pavlovna nagyhercegnő számára a szigeten rendezett be nyaralót. 1814-ben a Napóleon elleni szövetség vezetői, I. Sándor cár (a nádor sógora), III. Frigyes Vilmos, I. Ferenc osztrák császár és magyar király itt találkoztak.

A MARGITSZIGET TÖRTÉNETE AZ 1800-AS ÉVEKTŐL

A szabadságharc után, 1849-ben felmerült a Duna szabályozása kapcsán a 3 sziget rendezése. A felső (Fürdő-) szigetet elkerítették, míg az alsó (Festő-) szigetet feltöltés révén a Margitszigethez csatolták. A sziget egészen 1901-ig csak hajón vagy csónakkal volt megközelíthető. A Margit hidat 1876-ban megnyitották ugyan, de a szigetre vezető szárnyhíd csak 1901-ben készült el. A sziget északi csúcsán a II. világháború alatt elkészült az Árpád híd, ezt 1950-ben kötötték össze a szigettel, csúcsát lényegesen meghosszabbítva. József nádornak eredetileg Püspökladányban voltak birtokai: ezeket cserélte el a piliscsabai uradalommal, amelyhez a Margitsziget is tartozott. 1847-ben halt meg. Tőle örökölte a nádorságot elsőszülött fia, István. 1848-49-ben a szabadságharc alatt a nádori méltóság megszűnt, szabaddá tették a szigetet. István főherceg halála után 1905-ig József Károly Lajos, a nádor fia birtokában volt a sziget. Nagy növényhonosítóként a Margitszigeten fenyőritkaságokat is ültetett 1871-ben, megépíttette a szigeti lovasutat, mely utolsó útját 1928. április 10-én tette meg. A Festő-szigetet ő vette meg Buda városától és a Margitszigethez csatolta 1873-ban. Fiától, József Ágost főherceg, tábornagtól - József nádor ükunokájától - a magyar állam az 1908. évi XLVIII. törvény alapján vette meg a szigetet és átadta a Fővárosi Közmunkák Tanácsának. 1909. január 1-jén a Fővárosi Pénzalap tulajdonába került, mely megalapította a Szent Margitszigeti Gyógyfürdő Részvénytársaságot. Ez utóbbit német és francia tőkével hozták létre.

1882-től a sziget főkertésze Magyar György (1844-1923) volt. Ekkor a kereskedelmi kertészetben 1400 fajta rózsát termesztettek 16 000 példányban. Japánkert létesült. Magyar György 1909-ben ment nyugdíjba. Itt a szigeten született 1882-ben fia, Magyar Gyula (megh. 1945), az ismert dendrológus, növénynevelő.

A Margitsziget

Írta: Administrator

2006. október 12. csütörtök, 11:13 - Módosítás: 2008. szeptember 14. vasárnap, 19:24

A sziklakerti hőforrásban helyezték el a Normafának nevezett bükkfa maradványait, amely megkövesedett állapotban ma is látható. A sziklakert vízesését a Zsigmondy-forrás táplálja. 1911-ben nagyarányú kertészeti rendezésbe kezdtek, ennek hatására létesült a szigeten a vadaskert, a fácskás és a Művész sétány.

A terület feltöltése (1870-től) árvízvédelmi célokat szolgált. A Fővárosi Közmunkák Tanácsa 1921-ben a szigetre rendezési pályázatot írt ki. Petz Gyula tervét fogadták el. A Fővárosi Közmunkák Tanácsa a szigetet 1927-ben házi kezelésbe vette, mert fejlesztése csak így volt biztosítható. 1927 után a kertészetben nagyarányú munkák folytak. 60 000 m³ földet mozgattak meg, 60 holdon termőföldet terítettek el, 50 holdat füvesítettek, továbbá 6000 m hosszú és 6 m széles sétautat építettek; a pesti oldalon 150 körísfát, a budain 200 jegenyenyárt ültettek. Telepítettek ezenkívül 3000 különböző díszfát és 50 000 díszcserjét. A nagy virágellipszis a hajdani kereskedelmi kertészet helyére került, s 15 000 m²-t foglalt el. A rózsakertben a világ akkor ismert összes rózsafajtája megtalálható volt, 25 000-es tőszámmal. A sok virágágyban 250 000 tő növényt ültettek, kihelyeztek 3000 fészekodút és 20 madáretetőt.

A Margitsziget ma a főváros egyik legnagyobb közparkja, egyben Európa egyik legszebb dendrológiai parkja. Különleges nevezetessége, hogy itt található az első magyar kertművészeti emlék is, az 1251-ben már vízvezetékekkel rendelkező domonkosrendi kolostorkert. A szigetet az 1929. évi XVI. tc. értelmében gyógyhellyé nyilvánították. A II. világháború a szigetet is alaposan megtépázta. A sérülések a túlélő fákon ma is jól felismerhetők: roncsolt törzsek 1-2 méter magasról hajtottak ki, s ezek a „hajtások” ma már közel félévszázadosak.

ÉPÜLETEK A SZIGETEN

A szigeti melegvíz-forrásra időről-időre felfigyeltek. Zsigmondy Vilmos 1866-ban végzett fúrásokat. A sziget talajának pontos rétegvizszojnyait innen ismerjük: homok és iszap 4,74 m-ig, kavics 8,54 m-ig; kékes tengeri eredetű agyag 113,82 m-ig és agyagos mészkő 119,51 m-ig. Ebből a mélységből tör fel a napi 1,5 millió liter víz, amely ként, kalciumot, magnéziumot és szénsavat tartalmaz.

A furatba illesztett cső 9,5 m magasan van a talajszint felett, belőle folyik a víz a vízeséshez.

A sziget akkori tulajdonosa Ybl Miklóst bízta meg a **gyógyfürdő** tervezésével. Az épületet 1868-1870 között emelték, reneszánsz stílusban. A fürdő épülete a II. világháború során megsérült, majd az 1956-os árvíz után lebontották.

A ferences templom maradványa a minoritáké volt. A ferencesek a XIII. században telepedtek meg a szigeten, kolostorukat a szazad vége felé építették, a XIV. században átalakították, toronnyal bővítették. A török uralom alatt rommá lett. József nádor villáját emellé építtette 1796-ban, ő maga 1819 és 1830 között itt lakott.